29/09/2020

Ορθόδοξη θεολογία και «παραθεολογικοί ιοί»

/ Ορθόδοξες Προβολές

Η ορθόδοξη θεολογία είναι η ζωή και η διδασκαλία της Ορθοδόξου Εκκλησίας, ως Σώματος του Χριστού. Ο Άσαρκος Λόγος στην Παλαιά Διαθήκη που εσαρκώθη και είναι ο Σεσαρκωμένος Λόγος στην Καινή Διαθήκη και την Εκκλησία, απεκάλυψε στους Προφήτες, τους Αποστόλους και τους Πατέρας διά μέσου των αιώνων όλες τις αλήθειες για τον Θεό και τον άνθρωπο και πως μπορεί ο άνθρωπος να ενωθή με Αυτόν και να ζη αιωνίως μαζί Του. Αυτή η θεολογία, ως αποκάλυψη στους αγίους δια μέσου των αιώνων είναι η θεολογία της Εκκλησίας και η αναπνοή της.

- **Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου**

1. Lex credendi και lex orandi

Η αποκάλυψη αυτή που δόθηκε στους Προφήτες, τους Αποστόλους και τους Πατέρας διά μέσου των αιώνων –κατά την ομολογία του Αδελφοθέου Ιούδα «παρακαλών επαγωνίζεσθαι τη άπαξ παραδοθείση τοις αγίοις πίστει» (Ιούδα γ΄,

3)– καταγράφηκε στην Αγία Γραφή και τις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων και στην συνέχεια πέρασε μέσα στην λατρεία της Εκκλησίας.

Είναι αυτό που γράφει ο π. Γεώργιος Φλωρόφσκι, το lex credendi (νόμος πίστεως) και το lex orandi (νόμος προσευχής). Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει ενότητα και σχέση μεταξύ των αποφάσεων των Οικουμενικών Συνόδων και της λατρείας της Εκκλησίας.

Ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός, τον 8ο αιώνα μ.Χ., κατέγραψε τις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων σε κείμενά του, ιδιαιτέρως το περίφημο κείμενο «Έκθεσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως», και ακόμη τις πέρασε μέσα στην ιερά υμνογραφία της Εκκλησίας, οπότε υπάρχει άριστος συνδυασμός και μεγάλη ενότητα μεταξύ του lex credendi και lex orandi.

Έτσι, η θεολογία των Πατέρων της Εκκλησίας δεν είναι εγκεφαλική, αλλά είναι καρπός της εμπειρίας των Προφητών, των Αποστόλων και των Πατέρων, οι οποίοι πέρασαν μέσα από την κάθαρση και τον φωτισμό του νου στην θεωρία-θεοπτία και γνώρισαν τον Θεό μέσα στην δόξα Του, και, επομένως, απέκτησαν κοινωνία μαζί Του.

Αυτό σημαίνει ότι οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων πρέπει να συνδυασθούν με την όλη ησυχαστική παράδοση, που εξέφρασε ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς και οι Φιλοκαλικοί Πατέρες μέχρι των ημερών μας. Η Εκκλησία δεν ομιλεί μόνον για το τι είναι ο Θεός, αλλά και το πως θα γνωρίση κανείς τον Θεό, δεν ομιλεί απλώς για το τι είναι άγιος, αλλά και πως θα γίνη κανείς άγιος. Αυτό το «τι» είναι οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων, αλλά το «πως» είναι ο ορθόδοξος ησυχασμός. Ο συνδυασμός μεταξύ του «τι» και του «πως» είναι η θεολογία της Εκκλησίας μας.

2. Η παραθεολογία

Εκτός από την ορθόδοξη θεολογία, η οποία αναδεικνύει αγίους, μέσα στους αιώνας παρατηρήθηκε και μια παραθεολογία, η οποία διέσπασε την σχέση μεταξύ του lex credendi (νόμος της πίστεως) και του lex orandi (νόμος της προσευχής-λατρείας).

Έτσι, μέσα στην πορεία των αιώνων, άλλοτε αλλοιώθηκε το lex credendi αποδεσμευόμενο από το lex orandi και άλλοτε αλλοιώθηκε το lex orandi αποδεσμευόμενο από το lex credendi.

Οπότε, άλλοτε παρατηρήθηκε μια παραθεολογία που εκφράζεται μέσα από την φιλοσοφία, όπως είναι η σχολαστική θεολογία, η οποία παρέκαμψε την θεολογία των Πατέρων ως κατώτερη από την φιλοσοφούσα θεολογία, και άλλοτε

εμφανίσθηκε μια άλλη παραθεολογία που εκφράσθηκε ως ηθικισμός και αποκοπή της λατρείας της Εκκλησίας από την θεολογία των Οικουμενικών Συνόδων.

Επί πλέον η ορθόδοξη θεολογία των Προφητών, των Αποστόλων και των Πατέρων, διά μέσου των αιώνων, συνδέθηκε και με μια πολιτειοκρατία, η οποία εκφράζεται με εξωτερικά νομικά σχήματα.

Βεβαίως, κανείς δεν μπορεί να παραθεωρήση τους νόμους της Πολιτείας και τους Κανονισμούς, με τους οποίους είναι υποχρεωμένη να κινήται εξωτερικά η Εκκλησία, αλλά δεν είναι δυνατόν με αυτά τα εξωτερικά νομικά σχήματα να αλλοιώνεται ο πυρήνας της ορθοδόξου θεολογίας, γιατί αυτό σαφώς λέγεται πολιτειοκρατία.

Μπορεί η Εκκλησία να συμφωνή με την Πολιτεία για τον τρόπο που θα συνυπάρχουν και οι δύο στην κοινωνία, αλλά εσωτερικά η Εκκλησία έχει την δική της ζωή, την δική της αναπνοή. Συμβαίνει ο,τι με τον ανθρώπινο οργανισμό, ο οποίος μπορεί να προσαρμόζεται στις συνθήκες του περιβάλλοντος και να τηρή τους εξωτερικούς νόμους, αλλά όμως έχει έναν εσωτερικό δικό του ρυθμό.

Ο,τι γίνεται με τον ανθρώπινο οργανισμό, γίνεται και με την Εκκλησία, όπως εκφράσθηκε από την προς Διόγνητον επιστολή, που είναι ένα κείμενο του 2ου αιώνος μ.Χ. Σύμφωνα με αυτό, οι Χριστιανοί «πατρίδας οικούσι ιδίας, αλλ’ ως πάροικοι· μετέχουσι πάντων ως πολίται, και πανθ’ υπομένουσιν ως ξένοι· πάσα ξένη πατρίς εστίν αυτών και πάσα πατρίς ξένη». Και συνεχίζει το κείμενο ότι οι Χριστιανοί «επί γης διατρίβουσιν, αλλ’ εν ουρανώ πολιτεύονται. Πείθονται τοις ορισμένοις νόμοις, και τοις ιδίοις βίοις νικώσι τους νόμους».

Το περιεχόμενο αυτού του κειμένου είναι καταπληκτικό και δείχνει πως ζούν οι Χριστιανοί μέσα στην κοινωνία, πως συμμετέχουν σε όλα τα κοινωνικά δρώμενα, αλλά ο νούς τους έχει άλλα ενδιαφέροντα. Είναι αυτό που εκφράζει ο Απόστολος Παύλος: «Ημών γαρ το πολίτευμα εν ουρανοίς υπάρχει» (Φιλιπ. γ΄, 20) και «ου γαρ έχομεν ώδε μένουσαν πόλιν, αλλά την μέλλουσαν επιζητούμεν» (Εβρ. ιγ΄, 14). Το χαρακτηριστικό γνώρισμα των αγίων είναι ότι δεν περιορίζονται στην «μένουσαν πόλιν», αλλά αναζητούν την «μέλλουσαν».

Εάν οι Χριστιανοί, και μάλιστα οι Ορθόδοξοι, δεν ζούν κατ’ αυτόν τον τρόπο, αλλά αναμειγνύουν την ορθόδοξη θεολογία με την φιλοσοφία, την κοινωνική ηθική και την πολιτειοκρατία, τότε αυτό λέγεται εκκοσμίκευση και αλλοίωση της ορθοδόξου θεολογίας.

3. Κυκλοφορούν πολλοί «παραθεολογικοί ιοί»

Πριν μερικά χρόνια σχεδόν απουσίαζαν οι απόψεις Ιεραρ-χων και Κληρικών από τον έντυπο τύπο, εννοώ τις Εφη-μερίδες και τα Περιοδικά. Κάποτε-κάποτε δημοσιεύονταν άρθρα μερικών Μητροπολιτών για επίκαιρα εκκλησιαστικά ζητήματα, όταν, βέβαια, εγ-κρίνονταν από τις διευθύνσεις των Εφημερίδων πανελλα-δικής εμβέ-λειας. Η εκκλησιαστική ζωή εκινείτο μέσα στην θεία Λει-τουργία και τις ιερές Ακολουθίες, και τα κηρύγματα που ακού-γονταν αφορούσαν κυρίως τους εκκλησιαζομένους.

Στις ημέρες μας τα πράγματα άλλαξαν προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η πληθώρα των ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης (ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ιστοσελίδες, προσωπικές ιστοσελίδες, διαδικτυακή τηλεόραση, μέσα κοινωνικής δικτύωσης κλπ) φέρνουν τον λόγο κάθε Κληρικού παντός βαθμού, κάθε μονα-χού και λαικού στην επικαιρότητα και ο κάθε Χριστιανός έχει την δυνατότητα να βλέπη εικόνες από κάθε Ενορία και κάθε χωριό και να ακούη συγκροτημένο ή πρόχειρο λόγο με ποικίλες συν-θη-ματικές φράσεις ότι «ο Χριστός είναι Θεός», «η Εκκλησία σώζει» κλπ.

Έτσι, φθάσαμε στο άλλο άκρο. Ενώ προηγουμένως παρε-τη-ρείτο βραχυλογία ή και αφωνία, τώρα παρατηρείται πολυλογία και αλογία! Όλοι μιλούν για όλα, μερικοί μπορούν να παραπλανούν όλους ή τους ευπίστους, πολλοί συμμετέχουν σε ένα παιχνίδι εντυ-πώσεων, κρίσεως και κατα-κρίσεως, αλλά και παρερμηνείας βιβλικών και πατερικών κειμένων. Η μυστική ζωή της Εκκλησίας έγινε είδηση, ο ειδικός λόγος σε συγκεκριμένο εκκλησίασμα, έγινε λόγος παγκόσμιος, και ο κάθε Κληρικός ξεπερνά τα όρια της Επισκο-πης του και της Ενορίας του. Μας κατέκλυσε μία κυριολεκτικώς πανδημία λόγου!

Το σημαντικότερο, όμως, είναι ότι ο εκκλησιαστικός λόγος έχει εκκοσμικευθή σε μεγάλο βαθμό, οι εκκλησιαστικές συνει-δη-σεις έχουν αμβλυνθή, επικρατεί μια σύγχυση στον εκκλησια-στικό και θεολογικό λόγο, μεταφέρονται διάφοροι «παρα-θεολογικοί ιοί», αφού μερικοί χρησιμοποιούν ακόμη και πατερικά κείμενα με στοχαστικές ερμηνείες που τα αλλοιώνουν. Κυριο-λεκτικά επικρατεί μια παραθεολογική και παρεκκλησιαστική πανδημία με επικίνδυνους «παρα-θεολογικούς ιούς».

Όπως οι ιοί, και ο κορωνοιός, εισέρχονται μέσα στον οργανισμό του ανθρώπου και ιδιαιτέρως μέσα στα κύτταρά του και χρησιμοποιούν την δομή των κυττάρων για να αναπτυχθούν, να σκοτώσουν τα κύτταρα και να προσβάλουν τα όργανα του ανθρωπίνου σώματος, έτσι λειτουργούν και οι «παρεκκλησιαστικοί και παραθεολογικοί ιοί» μέσα στην Εκκλησία.

Αυτό σημαίνει ότι οι «ιοί» αυτοί χρησιμοποιούν την δομή της εκκλησιαστικής ζωής για να μεταφέρουν την πνευματική ασθένεια στα μέλη της Εκκλησίας, και έτσι δημιουργείται μεγάλο πρόβλημα. Πρόκειται για σκέψεις, ιδέες, λόγια, πράξεις που είναι αντίθετες με το φρόνημα των Αποστόλων και των Πατέρων και, φυσικά, την διδασκαλία του Χριστού.

Μου λένε πολλοί άνθρωποι: «Τι είναι αυτά που ακούγονται από Κληρικούς και θεολόγους; Γιατί υπάρχει τέτοια εκκλησιαστική και θεολογική αντιφατικότητα και σύγχυση; Ποιόν τελικά να πιστεύσουμε;».

Νομίζω ότι το πρόβλημα είναι πολύ βαθύτερο. Η ελεύθερη και ασύδοτη διακίνηση του λόγου έφερε στην επικαιρότητα την έκπτωση του ορθοδόξου εκκλησιαστικού και θεολογικού λόγου, την «θεολογική φτώχεια» και κυρίως την θεο-λο-γική σύγχυση, αλλά και την φοβερή παρερμηνεία του.

Στις ημέρες που ζούμε έχουν γραφεί πάμπολλα κείμενα για την αντιμετώπιση της πανδημίας του covid-19, από εκκλησιαστικής και θεολογικής πλευράς. Όμως, εκπλήττομαι από τα κηρύγματα και από τα κεί-με-να των Κληρικών όλων των βαθμών, που δείχνουν όχι απλώς μια θεολογική φτώχεια, αλλά και μια αφέλεια μεγίστου βαθμού, μια θεολογική απαιδευσία, και θα έλεγα μια θεολογική γύμνια, για να εφαρμόζεται ο λόγος του Μεγάλου Βασιλείου ότι οι άνθρωποι «τεχνολογούσι και ου θεολογούσι».

Αλιεύω συχνά φράσεις από κείμενα που δημοσιεύονται, οι οποίες δείχνουν την θεολογική σύγχυση που επικρατεί στην εκκλησιαστική μας ζωή. Ακόμη και θεολόγοι ενός «υψηλού επιπέδου» στοχάζονται προκλητικά πάνω στα πατερικά κείμενα και αυθαιρετούν στα συμπεράσματά τους. Δεν κάνουν κειμενική ανάλυση των Πατέρων, αλλά στοχαστικές εισπηδήσεις μέσα στο νόημα των πατερικών κειμένων.

Θα μπορούσα να παρουσιάσω τα «μαργα-ριτάρια» αυτά, αλλά δεν θα το κάνω, γιατί, δυστυχώς, οι περισσότεροι αφήνουν την ουσία του θέματος και ασχολούνται «επί προσωπικού», και μάλιστα προσβάλλονται αυτοί που προσβάλ-λουν την Ορθόδοξη θεολογία μας.

Πολλές τέτοιες φράσεις προέρχονται από την σχολαστική θεολογία, τις ποικίλες προτεσταντικές απόψεις, την ρωσική θεολογία, τον Διαφωτισμό, τον άθεο υπαρξισμό, τον γερμανικό ιδεαλισμό, τις αρχαίες και νεώτερες φιλοσοφίες, την μεταπα-τε-ρική θεολογία, την σύγχρονη υπαρξιακή ψυχολογία κλπ. και παρουσιάζονται ως ορθόδοξη θεολογία.

Και ανα-στενάζω με πικρία: «Τόση άγνοια και φτώχεια! Τόση σύγχυση και αφέλεια! Πως είναι δυνατόν φράσεις που εκφράζουν άλλες θεολογικές παραδόσεις να χρησιμοποιούνται από λεγόμενους συντηρητικούς και παραδοσιακούς Κληρικούς και θεολόγους ως ορθόδοξες διδασκαλίες; Δεν έχουν συνείδηση τι λέγουν και πράττουν; Δεν έχουν ανοίξει κάποια σοβαρά βιβλία για να δουν την έννοια του λόγου που χρησιμοποιούν;».

Η Ορθόδοξη θεολογία, όπως προαναφέρθηκε, είναι σαφέστατη, εκφράζεται με καθαρό λόγο που έχει καταγραφή στα Πρακτικά των Οικουμενικών Συνόδων και είναι διατυπωμένη στους ύμνους της λατρείας της Εκκλησίας. Και είναι λυπηρό αυτό που γίνεται σήμερα, να συμμετέχουμε στην λατρεία της Εκκλησίας η οποία μοσχομυρίζει από ορθόδοξη δογματική θεολογία, και το κήρυγμα στον ίδιο χώρο να αποτελή παραφωνία, αφού είναι σχολαστικό, προτεσταν-τικό, ψυχολογικό, κοινωνιολογικό, μεταπατερικό και τελικά μετα-ορ-θο-δοξο.

Και επειδή δεν διδάσκεται ο καθαρός θεολογικός ορθόδοξος λόγος, γι’ αυτό και επικρατεί σύγχυση και ως προς τα κριτήρια της θεολογίας. Οι Χριστιανοί δεν μπορούν να διακρίνουν το ορθόδοξο από το αιρετικό, το εκκλησιαστικό από το παρεκκλησιαστικό, το θεολο-γικό από το ψυχολογικό.

Έλεγε ο π. Ιωάννης Ρωμανίδης ότι ακούει κανείς έναν λόγο από ορθόδοξο Κληρικό και θεολόγο και σκέπτεσαι: Από που κόλλησε αυτόν τον «παραθεολογικό ιο»; Έπειτα ιχνηλατεί τους ανθρώ-πους με τους οποίους συναναστρέφεται και καταλαβαίνει από που κόλλησε αυτόν τον «παραθεολογικό ιο». Τον κόλλησε από κάποιον Καθη-γητή θεολογίας, εκείνος από κάποιον Καθηγητή του εξωτερικού ή του εσωτερικού. Και μεταφέρεται αυτή η παρεκκλησιαστική και παραθεολογική πανδημία στους κόλπους της Ορθοδόξου Εκκλησίας.

4. Τι δέον γενέσθαι

Το ερώτημα είναι τι πρέπει να γίνη σε τέτοιες περιπτώσεις σαν αυτές που συμβαίνουν στις ημέρες μας, που ο καθένας αυτοσχεδιάζει, που Κληρικοί είτε φανατίζονται είτε ελευθεριάζουν, που μοντέρνοι Κληρικοί λειτουργούν σαν Προτεστάντες ψυχολόγοι, αλλά συγχρόνως αναμειγνύουν το Γεροντικό με τα πάθη τους, τον άγιο Πορφύριο με τον εμπαθή εαυτό τους. Και όχι μόνον αυτοσχεδιάζουν θεολογικά, αλλά και αυτοαποσχηματίζονται και καυχώνται γι’ αυτό, σαν να είναι μια θαρραλέα πράξη, σαν να είναι ένας άλλος δρόμος προς το Φως, χωρίς να ξέρουν τι είναι ρασοφορία, τι είναι μοναχός, τι είναι ιερωσύνη, τι είναι θεολογία, όχι από πολιτειοκρατικής απόψεως, αλλά από καθαρά ορθοδόξου προοπτικής.

Όμως, τι πρέπει να γίνη, όταν παρερμηνεύονται κείμενα των αγίων Πατέρων και

μεταφέρονται στην σημερινή εποχή με άλλο νόημα και άλλη προοπτική;

Νομίζω, αυτήν την εποχή, την δύσκολη και επικίνδυνη, που ψευτοδιδάσκαλοι παραπλανούν τα πρόβατα του Χριστού, χρειάζεται να μελετάμε την καθαρή θεολογία των Οικουμενικών Συνόδων και των Φιλοκαλικών Πατέρων μας. Οι Οικουμενικές Σύνοδοι δείχνουν τα όρια του «ορθοδόξως θεολογείν», και οι Φιλοκαλικοί Πατέρες καθορίζουν τις καθαρές προϋποθέσεις της ορθοδόξου θεολογίας.

Και, βεβαίως, πρέπει να υπακούουμε στην φωνή της Εκ-κλη-σίας, όπως εκφράζεται από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας. Ο ιερός Χρυσόστομος παρατηρεί: «Μη τοίνυν, των τελειοτέρων επανατρέχωμεν, μηδέ ημέρας και καιρούς και ενιαυτούς παρατη-ρώμεν, αλλά πανταχού τη Εκκλησία μετ’ ακριβείας επώμεθα, την αγάπην και την ειρήνην προτιμώντες απάντων. Ει γαρ και εσφάλλετο η Εκκλησία, ου τοσούτον κατόρθωμα από της των χρόνων ακριβείας ην, όσον έγκλημα από της διαιρέσεως και του σχίσματος τούτου».

Γενικά, πρέπει να ακολουθούμε τις αποφάσεις της Εκκλησίας, προτιμώντας από όλα την αγάπη και την ειρήνη, ώστε να αποφεύγονται οι διακρίσεις και τα σχίσματα.

Έχουμε, λοιπόν, την Εκκλησία στην οποία θα κάνουμε υπακοή, και δεν θα ακούμε κάθε Κληρικό, θεολόγο, διδάσκαλο που εισάγει στην αγία μας Ορθόδοξη Εκκλησία ξένες παραδόσεις, ξένα ήθη, ξένες διδασκαλίες, ατομικές ερμηνείες, ξένους και επικίνδυνους «παρεκκλησιαστικούς και παραθεολογικούς ιούς».

Τελικά, η σωτηρία μας είναι τόσο μεγάλη που δεν μπορούμε να την εμπιστευθούμε στον καθένα με τις οποιεσδήποτε αυταπάτες του και με την θεολογική του ανεπάρκεια που παρουσιάζεται ως αυθεντία.